

e-mentor

DWUMIESIĘCZNIK SZKOŁY GŁÓWNEJ HANDLOWEJ W WARSZAWIE
WSPÓŁWYDAWCA: FUNDACJA PROMOCJI I AKREDYTACJI KIERUNKÓW EKONOMICZNYCH

2024, nr 1 (103)

Rocki, M. (2024). Absolwenci kierunków atypowych na rynku pracy w pięć lat po ukończeniu studiów. *e-mentor*, 1(103), 35–44. <https://doi.org/10.15219/em103.1645>

Marek
Rocki

Absolwenci kierunków atypowych na rynku pracy w pięć lat po ukończeniu studiów

Graduates of non-traditional fields of study on the labour market five years after graduation

Abstract

The article presents the results of work on non-traditional fields of study (as a continuation of the research described in Rocki 2018b, 2018c, 2022a). The aim of the study was to verify the hypothesis about the validity of conclusions regarding selected fields of study initially formulated on the basis of data on the economic fate of graduates following their first year after graduation, but taking into account data obtained five years after graduation. Changes in the values of selected indicators determined in the nationwide system for monitoring the economic fate of graduates and information from the reports of the Polish Accreditation Committee (PKA) were compared in the study, with focus on fields classified as non-traditional (conducted in one or at most several universities). An additional goal of the work was to verify the hypothesis about the differences in the fate of graduates of non-traditional and traditional fields of study with the same name (similar learning outcomes) and the impact of migration on the economic fate of graduates. The results discussed in the author's previous publications were confirmed: some of the analysed non-traditional fields of study are not valued by employers. However, it was also shown that in most of the analysed cases graduates of non-traditional fields of study are assessed better by employers than those of traditional fields of study. Graduates of a few selected non-traditional fields tend to take up work in voivodeships other than the voivodeship of their studies. Comparison of the conclusions resulting from the data from the system for monitoring the economic fate of graduates with the PKA reports developed in the procedure for assessing the quality of education leads to the conclusion that PKA reports are often more favourable for universities than the valuation of graduates on the labour market.

Keywords: traditional fields, monitoring the economic fate of graduates, quality assurance, labour market, categorisation of fields of study, employability of graduates

Wprowadzenie

Ustawowym, podstawowym zadaniem uczelni jest prowadzenie kształcenia na studiach na określonym kierunku, poziomie i profilu (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2018 poz. 1668 art. 11 ust. 1 oraz art. 53. ust. 1), przy czym kierunek studiów definiowany jest przez efekty uczenia się¹ i przypisaną im nazwę. W praktyce wiele kierunków prowadzonych w licznych uczelniach nosi takie same nazwy (choć często różnią się efektami uczenia się). Jak jednak wynika z danych udostępnianych przez ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów² (dalej: system ELA) istnieje także wiele kierunków, nazywanych

Marek Rocki, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, <https://orcid.org/0000-0001-9705-5726>

¹ Określenie „efekty uczenia się” w obecnej ustawie (Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) zastąpiło de facto wcześniej stosowane „efekty kształcenia”.

² System zaprojektowany i wykonany przez Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki (<https://ela.nauka.gov.pl/pl>).

tu atypowymi, które prowadzone są jedynie w jednej³ lub kilku uczelniach. Te, które nie spełniają warunku art. 53 ust. 7 Ustawy z 2018 roku muszą uzyskać w tej sprawie pozwolenie ministra⁴ i opinię Polskiej Komisji Akredytacyjnej (PKA). Deklarowane oficjalnie powody tworzenia takich kierunków to najczęściej wyjątkowy charakter zasobów kadrowych, unikalne badania naukowe i powiązana z nimi infrastruktura badawcza oraz oczekiwania pracodawców. We wnioskach o nadanie uprawnień do kształcenia przedstawianych ministrowi i opiniowanych przez PKA często pojawiają się także motywacje związane z tworzeniem oferty międzyobszarowej lub międzydziedzinowej wykorzystującej nowe kierunki badań naukowych⁵. Ponieważ od połowy roku 2023 w systemie ELA dostępne są informacje o pięciu latach od uzyskania dyplomów dla absolwentów roczników 2014–2017, to istnieje możliwość zweryfikowania takich deklaracji. Z tego powodu celem badań omawianych w niniejszym tekście było sprawdzenie, czy absolwenci kierunków atypowych mają relatywnie lepszą pozycję na rynku pracy⁶. Dodatkowym celem było też skonfrontowanie sytuacji absolwentów na rynku pracy z ocenami dokonanymi przez PKA. Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację wcześniejszych publikacji Autora (Rocki, 2018b, 2018c, 2022a).

Kierunki atypowe

Kierunki studiów oferowane w polskich uczelniach w większości przypadków mają charakter typowy, związany z ustalonymi kanonami wiedzy w danej dziedzinie (dyscyplinie) nauki. Dyplomy ukończenia studiów na takich kierunkach uzyskują liczne grupy absolwentów. Na przykład tylko na studiach stacjonarnych II stopnia w uczelniach publicznych w latach 2014–2017⁷ dyplomy na kierunku ekonomia

uzyskało 140 grup absolwentów (10 984 osoby), a na kierunku administracja 99 grup (9 359 osób). Istnieją jednak także kierunki atypowe (por. Rocki, 2018c), to jest oferowane przez jedną lub kilka uczelni oraz takie, dla których nie istnieje ogólnie przyjęty kanon kształcenia⁸. Na przykład (we wskazanych latach) są to: animacja kultury (UMCS⁹, dwie grupy, dyplomy uzyskało 41 osób w latach 2016–2017), komunikacja europejska (UAM, trzy grupy, 54 osoby w latach 2014–2016), komunikacja wizerunkowa (Uniwersytet Wrocławski, trzy grupy, 218 osób, lata 2015–2017), media interaktywne i widowiska (UAM, dwie grupy, 10 osób w 2015 i 14 osób w 2017 roku), sztuka ogrodowa (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, jedna grupa, 11 osób w 2017 roku). Tworzenie takich kierunków jest domeną uczelni akademickich, co w praktyce wynika z zapisów ustawy normującej działanie szkół wyższych¹⁰.

Formalnie do kierunków atypowych zaliczono:

- kierunki unikatowe tworzone do 2011 roku¹¹ przez uczelnie za zgodą ministra najczęściej umieszczane w konkretnym obszarze i dziedzinie nauki, ale także „standardowe” kierunki z listy kierunków kreowanych przez ministra zgodnie z upoważnieniem ustawowym (do nowelizacji z 2011 roku), lecz noszące inne nazwy w związku z rozszerzoną ofertą dydaktyczną¹²;
- makrokierunki tworzone przez uczelnie na podstawie ustawy z 2005 roku¹³ pozwalającej na kreowanie oferty dydaktycznej wykraczającej poza klasyczne kierunki studiów, które ówczesnie były tworzone przez ministra. Makrokierunki miały z założenia łączyć efekty kształcenia z różnych kierunków, ale tworzone je także poprzez wyodrębnienie specjalności z istniejącego kierunku;

³ Na przykład: hortiterapia, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, studia II stopnia, jedynie 10 osób w 2018 roku.

⁴ Tu i dalej przez „ministra” należy rozumieć ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

⁵ Argumentacja taka znajduje się w uchwałach Prezydium PKA dotyczących nadania uprawnień do kształcenia przedstawianych ministrowi (<https://pka.edu.pl/ocena/baza-opinii-w-sprawie-speelnienia-warunkow-prowadzenia-studiow-na-okreslonym-kierunku-poziomie-i-profilu-oraz-zwiazku-studiow-ze-strategia-uczelni/>)

⁶ Wyjaśnienie określenia „lepsza pozycja na rynku pracy” skonkretyzowane jest w dalszej części tekstu, a wynika z kategoryzacji zaproponowanej w innej publikacji Autora (Rocki, 2022a).

⁷ Uzasadnienie dla wyboru takiego przedziału czasowego znajduje się w dalszej części tekstu. Dane z ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów dotyczą grup liczących co najmniej 10 osób.

⁸ Co w istotny sposób utrudnia dokonanie oceny jakości kształcenia przez PKA, która z natury rzeczy odnosi oceniany kierunek do kanonu.

⁹ Tu i dalej będą używane ogólnie przyjęte skróty nazw uczelni.

¹⁰ W ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 20 lipca 2018 zasadnicze przepisy dotyczące tworzenia kierunków studiów zapisane są w art. 53 i 54.

¹¹ Zgodnie z Ustawą z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. nr 65, poz. 385 z późn. zm.) po nowelizacji z 2001 r. (Ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 2001 nr 85 poz. 924): „Senat uczelni (...) po uzyskaniu zgody Państwowej Komisji Akredytacyjnej, może podjąć uchwałę o utworzeniu i prowadzeniu kierunku studiów innego niż określone w przepisach wydanych na podstawie ust. 2”. W przepisie tym chodziło o uczelnie „autonomiczne” i o kierunki niewystępujące na liście kierunków tworzone przez ministra.

¹² Przykładem są metody ilościowe w ekonomii i systemy informacyjne, które powstały w SGH w początku lat 90. (zalegalizowane w 2004 r.) odpowiadają kierunkowi informatyka i ekonometria.

¹³ Tryb tworzenia makrokierunków normowało Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. wydane na podstawie Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.

Absolwenci kierunków atypowych na rynku pracy...

- kierunki prowadzone przez jedną tylko jednostkę (uczelnia), tworzone po 2011 roku. Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw zniosła listę kierunków tworzonych przez ministra i dała uczelniom możliwość tworzenia autorskich ofert dydaktycznych. Można przyjąć, że jest to przejaw przedsiębiorczości akademickiej. O różnorodnych jej formach pisał Dąbrowski (2006, s. 16) a także Poznańska (2014, s. 165), która zwraca uwagę, iż „coraz silniejsza jest potrzeba uatrakcyjnienia oferty edukacyjnej szkół wyższych poprzez rozszerzenie praktycznego aspektu kształcenia”.

Ideą tworzenia kierunków atypowych może być:

- stworzenie oferty popytowej, związanej z kształceniem kadr dla nowych, często wąskich dziedzin gospodarki w odpowiedzi na zapotrzebowanie obserwowane na rynku pracy lub sformułowane przez pracodawców współpracujących z uczelniami. W szczególności kierunki takie mogą być związane z potrzebami regionalnego rynku pracy. Może to być także przejaw innowacyjności uczelni i badań naukowych w niej prowadzonych. O działaniach tego typu pisali autorzy raportu Uniwersyteckiej Komisji Nauki (Kistryn i in., 2017): „[Unikatowe kierunki studiów] to odpowiedź na dynamicznie zmieniające się potrzeby rynku pracy, ale także na zupełnie nowe wyzwania cywilizacyjne współczesnego świata” (s. 46);
- lepsze wykorzystanie kompetencji kadr akademickich, a więc stworzenie oferty podażowej. W takim przypadku efekty uczenia się odpowiadają posiadanym zasobom kadrowym i infrastrukturze uczelni, ale niekoniecznie potrzebom rynku pracy. Można to wiązać z kreatywnością środowisk akademickich, o której piszą Bugaj i Szarucki (2018, s. 142). Na innego rodzaju kreatywność w tworzeniu oferty programowej związanej z poszukiwaniem metod na poprawę sytuacji finansowej uczelni wskazywał Rocki (2018b);
- chęć pozyskania kandydatów na studia dzięki nowej, innowacyjnie brzmiącej nazwie kierunku, który wcześniej był oferowany w różnych uczelniach z nazwą określoną przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego lub ministra (zgodnie

z wcześniej obowiązującymi przepisami). Może to mieć związek z badaniami porównawczymi mniej lub bardziej świadomie dokonywanymi przez uczelnie (por. Sarrico i Godonoga, 2021, s. 202), ale także ze zmieniającym się – szczególnie w największych uczelniach – modelem kształcenia (projekcje zmian w tym zakresie wskazują Chmielecka i Dokowicz, 2022, s. 233).

Przesłanką utworzenia nowego kierunku może być także poszukiwanie możliwości poprawienia sytuacji finansowej uczelni poprzez powołanie kierunku o korzystniejszej wartości wskaźnika kosztochłonności (por. Rocki, 2018a).

Źródło danych i zakres analiz

Dane do przeprowadzonych analiz zaczerpnięto z ogólnopolskiego systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów. Zasoby tego – działającego od 2017 roku – systemu są corocznie uzupełniane o informacje o pierwszym roku od uzyskania dyplomów kolejnego rocznika absolwentów oraz informacje o kolejnych latach na rynku pracy wcześniejszych roczników. Dane dostępne w systemie ELA są danymi administracyjnymi pochodzącymi z ZUS-u oraz systemu POL-on. Obecnie (jesień 2023) dotyczą one 2 472 071 osób, które ukończyły studia w latach 2014–2021, a są zarejestrowane w ZUS-ie¹⁴. Z założenia:

- w generowanych przez system raportach oraz w danych udostępnianych w strefie eksperta (<https://ela.nauka.gov.pl/pl/experts/source-data>) podstawową grupą są osoby, które ukończyły studia w danym roku, w danej jednostce pewnej uczelni, na określonym kierunku, stopniu i formie studiów;
- dane zbierane są przez pięć lat od roku uzyskania dyplomów;
- nie są prezentowane dane dla grup liczących mniej niż 10 osób;
- dane z ZUS-u nie pozwalają na stwierdzenie, czy absolwenci pracują zgodnie z ukończonym kierunkiem studiów;
- system nie zawiera informacji związanych z osobami, które nie są zarejestrowane w ZUS-ie (np. podjęły pracę poza granicami Polski)¹⁵.

Do analiz wybrano absolwentów studiów II stopnia roczników 2014–2017, gdyż dla nich dostępne są obecnie informacje o pięciu latach od ukończenia studiów¹⁶. Dzięki temu możliwe jest zaobserwowanie potencjalnych tendencji w ich sytuacji na rynku pracy. Dla zachowania wiarygodności wnioskowania

¹⁴ Podana liczba dotyczy osób, które ukończyły studia w grupach liczących co najmniej 10 osób. Ogółem dla Polski system ELA podaje liczbę 2 711 343 absolwentów. Oznacza to, że dostępne dane dotyczą 91,18% wszystkich absolwentów polskich uczelni. Oczywiście w przypadku niektórych uczelni udział absolwentów zarejestrowanych w ZUS-ie jest znacząco niższy niż przeciętnie.

¹⁵ To ograniczenie nie wpływa istotnie na wnioskowanie, gdyż w ZUS-ie zarejestrowanych jest ponad 95% absolwentów. Należy dodać, że ograniczenia związane z systemem ELA zależą od poziomu, na którym prowadzone są analizy. Na przykład w danych dla uczelni brak podziału na absolwentów według formy studiów.

¹⁶ Wyjątkiem jest kognitywistyka prowadzona na UAM jako jednolite studia magisterskie.

nie analizowano grup, w których udział absolwentów zarejestrowanych w ZUS-ie był mniejszy niż 80%.

Spośród wielu dostępnych w systemie ELA wskaźników, jako adekwatne do założonej analizy wykorzystano¹⁷:

- doświadczenie bezrobocia: średni procent absolwentów, którym zdarzyło się przynajmniej raz być zarejestrowanym jako bezrobotny w badanym okresie;
- ryzyko bezrobocia: średni procent miesięcy po uzyskaniu dyplomu, w których absolwenci byli zarejestrowani jako bezrobotni;
- informacje, co ile lat przeciętny absolwent kończył pracę etatową¹⁸;
- dane o liczbie absolwentów, którzy podjęli pracę w województwie innym niż województwo, w którym studiowali (a także informacje o braku danych w tym zakresie)¹⁹;
- WWB: względny wskaźnik bezrobocia odnoszący bezwzględne wartości ryzyka bezrobocia do sytuacji w powiatach, w których absolwenci mieszkali w okresie objętym badaniem. WWB to średnia wartość ilorazu ryzyka bezrobocia wśród absolwentów do stopy rejestrowanego bezrobocia w ich powiatach zamieszkania. Wartości WWB mniejsze niż 1 oznaczają, że przeciętne ryzyko bezrobocia wśród absolwentów było niższe niż stopa bezrobocia w powiatach ich zamieszkania;
- WWZ: względny wskaźnik zarobków to średnia wartość ilorazu średniego miesięcznego wynagrodzenia absolwenta do średniego miesięcznego wynagrodzenia w powiecie jego zamieszkania. Wartości WWZ powyżej 1 oznaczają, że przeciętnie absolwenci zarabiali powyżej średniej w powiatach ich zamieszkania.

Kolejnym źródłem informacji były raporty z wizytacji zespołów oceniających Polskiej Komisji Akredytacyjnej dostępne na stronie internetowej²⁰.

Rocki (2018b) przeanalizował ekonomiczne losy absolwentów wybranych atypowych kierunków studiów w rok po uzyskaniu dyplomów, zestawiając je z ocenami tych kierunków dokonanymi przez PKA. Autor badał kierunki zarówno o wysokim, jak i o niskim doświadczeniu bezrobocia. Były to: ekonomiczna analiza prawa, hipologia i jeździectwo, informatyka stosowana, kulturoznawstwo – wiedza o kulturze, oceanotechnika, optometria, rybactwo, studia amerykańskie, sztuki wizualne, wiedza o teatrze. Według obowiązującej w 2018 roku klasyfikacji dziedzin nauki wybrane kierunki sklasyfikowane były w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych

(2), społecznych (w dziedzinie nauk ekonomicznych), humanistycznych (2), ścisłych, technicznych (2), w obszarze sztuki oraz jako studia międzyobszarowe.

W aktualnych badaniach celem było:

- sprawdzenie, czy wnioski sformułowane w 2018 roku na podstawie danych o pierwszym roku po ukończeniu studiów potwierdzają się przy wzięciu pod uwagę danych z pięciu lat od uzyskania dyplomów,
- sprawdzenie, czy kierunki unikatowe mające odpowiedniki w kierunkach prowadzących do uzyskania zbliżonych efektów uczenia się, ale niemających takiego statusu, dają absolwentom przewagę na rynku pracy. Przykładem takiego kierunku jest kognitywistyka prowadzona jako studia jednolite magisterskie na UAM, dla której odpowiednikiem są studia dwustopniowe np. na UMK.

W toku prac weryfikowano też wpływ migracji (podjęcia pracy w województwie innym niż miejsce studiowania, por. Rocki 2022b) na losy absolwentów kierunków atypowych.

Wyniki analiz

Wyniki po pięciu latach dla kierunków badanych w 2017 roku

Pięć lat od ukończenia studiów sytuacja absolwentów kierunków analizowanych jest podobna do tej, którą zdiagnozowano w rok po ukończeniu studiów w publikacji Rockiego (2018b). Szczegółowe dane dotyczące syntetycznych wskaźników WWB i WWZ charakteryzujących losy absolwentów zawiera tabela 1 zamieszczona w Aneksie. Analizując wartości tych wskaźników i zestawiając je z ocenami dokonanymi przez PKA, można stwierdzić, że:

- ekonomiczna analiza prawa (SGH): absolwenci roczników 2014 i 2016 nie doświadczyli bezrobocia, a wartość WWZ – większa niż 1 już w pierwszym roku od uzyskania dyplomów – rosła w ciągu pięciu lat. Ten kierunek o bardzo małej liczbie studentów okazał się w pełni odpowiadać na zapotrzebowanie rynku pracy, o czym świadczą wartości WWB i WWZ. Prowadzony jest jako *joint programme* w ramach konsorcjum uczelni europejskich, który otrzymał od PKA ocenę wyróżniającą w 2013 roku (wydaną na podstawie oceny NVAO²¹ jako kierunek prowadzony w ramach projektu JOQAR²²) i pozytywną w 2022 roku. Mniej niż 10% absolwentów podjęło pracę w innym województwie;

¹⁷ Opisy wykorzystanych wskaźników zaczerpnięte z raportów generowanych przez system ELA.

¹⁸ Jeśli w tekście nie pojawia się komentarz związany z tą miarą, to oznacza to, że jest to średnio około pięciu lat.

¹⁹ Podjęcie pracy w innym województwie może być zarówno powrotem do miejsca zamieszkania sprzed studiów, jak i migracją związaną z poszukiwaniem lepszych warunków pracy (por. Rocki, 2022b).

²⁰ <https://pka.edu.pl/ocena/baza-uczelni-jednostek-i-kierunkow-ocenionych/>

²¹ NVAO – Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (holenderski odpowiednik PKA).

²² JOQAR – Joint programmes: Quality Assurance and Recognition.

Absolwenci kierunków atypowych na rynku pracy...

- hipologia i jeździectwo (Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie): kierunek uzyskał od PKA oceny pozytywne w 2017 i 2023 roku. Mimo tego w pierwszym roku po uzyskaniu dyplomu prawie 74% absolwentów rocznika 2014 doświadczyło bezrobocia. W roczniku 2014 mniej niż 22% absolwentów podjęło pracę poza województwem lubelskim, choć jak się wydaje jest to kierunek, którego absolwenci mogliby pracować w różnych miejscach Polski. Wartości syntetycznych wskaźników zmieniały się korzystnie w ciągu pięciu lat (WWB od 2,92 do 1,38, a WWZ od 0,28 do 0,47), ale są na poziomach wskazujących na słabą pozycję absolwentów na rynku pracy. Można sądzić, że uczelnia próbuje wyciągać wnioski z takiego stanu rzeczy, gdyż uruchomiono nieprowadzone wcześniej studia I stopnia (pierwsi absolwenci w roku 2016), a kolejny rocznik absolwentów studiów II stopnia w systemie ELA pojawił się dopiero w 2018 roku. W raporcie PKA z wizytacji w 2021 roku (s. 9) można znaleźć stwierdzenie, że: „Opracowana i realizowana na kierunku hipologia i jeździectwo koncepcja kształcenia, z której wynika program studiów, są zorientowane na potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego oraz zawodowego rynku pracy. Wydział do jej określenia uwzględnił wnioski, sugestie, które są efektem dyskusji z przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego (Rada Interesariuszy)”, a w opisie dobrych praktyk (s. 12) wskazano na: „Silne powiązanie z potrzebami zawodowego rynku pracy oraz bardzo duże zaangażowanie przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego Wydziału w kreowaniu koncepcji kształcenia i praktycznego kształcenia studentów hipologia i jeździectwo”. Jak się wydaje, opinie te są nadmiernie optymistyczne i nie odzwierciedlają rzeczywistej sytuacji absolwentów kierunku na rynku pracy. Pomimo zmian wprowadzanych w programach studiów absolwentów studiów I i II stopnia charakteryzują niekorzystne wartości wskaźników. Dla rocznika 2018 absolwentów studiów II stopnia WWB wynosi 2,82, a WWZ jest równy 0,45;
- informatyka stosowana: kierunek atypowy (dla absolwentów roczników 2014–2017), bo prowadzony głównie w Krakowie: w Akademii Górniczo-Hutniczej na Wydziale Inżynierii Metali i Informatyki Przemysłowej (ocena PKA pozytywna w 2016 roku), na Wydziale Fizyki i Informatyki Stosowanej (ocena pozytywna PKA w 2018 roku), Wydziale Geologii i Ochrony Środowiska (brak oceny PKA), a także na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie (gdzie ma formalny status kierunku unikatowego, ale brak oceny PKA) i na Politechnice Krakowskiej (brak oceny PKA). Absolwentów AGH Wydziału Inżynierii Metali i Informatyki Przemysłowej rocznika 2014 w pierwszym roku po ukończeniu studiów charakteryzowało bardzo niskie doświadczenie bezrobocia wynoszące 5,88%.
- W ciągu pięciu lat WWB przeciętne dla roczników 2014–2017 spadło z 0,24 do 0,13 a WWZ wrosło od 1,34 do 2,09. Absolwenci tego kierunku relatywnie często podejmowali pracę poza województwem małopolskim (w zależności od rocznika od 26,09% do 32,5%);
- kulturoznawstwo – wiedza o kulturze (Uniwersytet Warszawski): wartości WWB dla tego kierunku są zróżnicowane dla poszczególnych roczników i w kolejnych latach, co w połączeniu z informacjami o częstotliwości kończenia pracy etatowej (w ciągu pięciu lat od ukończenia studiów przeciętny absolwent tego kierunku kończył pracę etatową co 2,94–3,7 lat) wskazują na brak stabilności zatrudnienia. Około 15% absolwentów podjęło pracę poza województwem mazowieckim. Choć wartości WWZ rosną, to nie osiągają zadawalającego poziomu. W 2017 roku kierunek otrzymał ocenę wyróżniającą (kolejna ocena w 2024/2025). Mimo oceny wyróżniającej w raporcie z wizytacji (s. 23) zapisano, że: „istnieje konieczność zawarcia umów z instytucjami otoczenia społeczno-kulturalnego, które nie tylko umocniłyby współpracę z nimi, ale przede wszystkim miałyby przełożenie na określenie zakładanych efektów kształcenia uwzględniających potrzeby rynku pracy”. Niestety zalecenie to – sądząc z wartości WWB i WWZ dla kolejnych roczników – nie jest realizowane;
- oceanotechnika (Politechnika Gdańska): wartości WWB zróżnicowane dla poszczególnych roczników w pierwszym roku od uzyskania dyplomów (od 1,29 do 0,0) maleją w kolejnych latach do poziomu poniżej 0,22. W zależności od rocznika do 25% do 47,37% absolwentów podjęło pracę poza województwem pomorskim. Wartości WWZ wskazują na relatywnie wysoką wycenę absolwentów oceanotechniki przez pracodawców, gdyż przybierają wartości od 0,73 do 1,08 w pierwszym roku po ukończeniu studiów i rosną do 1,15–1,52 w piątym roku. Oceny PKA pozytywne w 2003, 2009, 2015 i 2022 roku. Można przyjąć, że opisywana w raporcie PKA (ocena w 2015 roku, s. 4) współpraca z pracodawcami ma wymierne skutki;
- optometria (Uniwersytet Adama Mickiewicza), ocena PKA wyróżniająca w 2015 roku (kolejna miała być w 2021/2022). Dla rocznika 2014 doświadczenie bezrobocia w pierwszym roku po ukończeniu studiów wyniosło 6,67%. Wartości WWB są zróżnicowane, ale (poza piątym rokiem dla rocznika 2014) spadające, natomiast wartości WWZ rosną i w dwóch przypadkach przekroczyły 1. W roczniku 2016 udział absolwentów, którzy podjęli pracę poza województwem wielkopolskim wyniósł 28,57%. Dla pozostałych roczników udział ten był mniejszy niż 15%. Optometria pojawiła się w 2018 roku także na Uniwersytecie Medycznym w Poznaniu;
- rybactwo (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), ocena wyróżniająca PKA w 2015 roku (wcześ-

niej były pozytywne, następną oceną miała być w roku akademickim 2022/2023), ale 30% absolwentów rocznika 2014 doświadczyło bezrobocia. Dla tego rocznika WWB wzrosło od 0,9 do 1,41 w drugim roku po ukończeniu studiów, by spaść do 0,88 w piątym roku. Zwraca uwagę to, że absolwenci roczników 2014 i 2015 w badanych latach przepracowali na podstawie umowy o pracę tylko od 55,4% do 60% miesięcy, a jednocześnie koniec pracy na etacie następował co 3,45 i 3,33 roku (w ciągu pięciu lat). Oznacza to brak stabilności zatrudnienia wyjaśniający wahania WWB. Jednocześnie warto odnotować rosnące wartości WWZ. Jak się wydaje 20 absolwentów rocznika 2014 wypełniło popyt pracodawców, gdyż kolejny rocznik (liczący 12 osób) charakteryzujący znacznie wyższe wartości WWB i niższe (ale rosnące) WWZ. O spadającym zapotrzebowaniu (albo o braku dopasowania koncepcji studiów do potrzeb rynku pracy²³) świadczyć też może to, że kolejny rocznik absolwentów studiów II stopnia pojawił się w danych systemu ELA dopiero w 2019 roku²⁴. Spostrzeżenia te podważają optymistyczny obraz kierunku w raporcie PKA stanowiącym podstawę wydania oceny wyróżniającej: „program kształcenia był również konsultowany przez podmioty i stowarzyszenia związane z sektorem rybackim...”. W badanych rocznikach 20–25% absolwentów podjęło pracę poza województwem warmińsko-mazurskim;

- studia amerykańskie (Uniwersytet Warszawski): ocena PKA w 2017 roku warunkowa²⁵, a w 2018 pozytywna. W raporcie z wizytacji w 2017 roku (s. 6) stwierdzono, że: „Studia amerykańskie z pewnością spełniają kryterium unikatowości”, ale jednocześnie (s. 24) sformułowano zalecenie: „Zaleca się zwrócenie większej uwagi na planowanie efektów kształcenia pod kątem oczekiwań pracodawców, w czym może pomóc bliższa i systematyczna współpraca z otoczeniem zewnętrznym”. Ma to związek z wysokimi i rosnącymi dla niektórych roczników wartościami WWB. Jednocześnie wartości WWZ rosły w kolejnych latach. Różnicowanie wartości WWB może wynikać z tego, że (jak to stwierdzono w raporcie PKA) kierunek ten to de facto dwie odrębne specjalności. Jedną z nich przygotowuje absolwentów do pracy w działających w Polsce ambasadach krajów Ameryki Łacińskiej, co z natury rzeczy nie może

dawać gwarancji znalezienia pracy kolejnym rocznikom. W zależności od grupy i rocznika od 6,67% do 26,47% absolwentów podjęło pracę poza województwem mazowieckim;

- sztuki wizualne (Uniwersytet Rzeszowski): ocena PKA pozytywna w 2017 i 2023 roku pomimo tego, że 44% absolwentów studiów niestacjonarnych i 64% stacjonarnych rocznika 2014 doświadczyło bezrobocia w pierwszym roku po ukończeniu studiów. Wartości WWB spadają, ale są na wysokim, niekorzystnym dla absolwentów poziomie (jedynie dla rocznika 2015 WWB rośnie od 2,32 do 5,77²⁶). Jednocześnie wartości WWZ wynoszą około 0,5 i są stabilne w kolejnych latach dla wszystkich roczników²⁷. Dużą część absolwentów podjęła pracę poza województwem podkarpackim: od 36,36% do 68,18%. W ocenie PKA z 2017 roku współpraca z otoczeniem społecznym, gospodarczym i kulturalnym uzyskała ocenę cząstkową „znacząco”²⁸, co związane było z zaleceniem by: „jeszcze bardziej rozwinąć współpracę z interesariuszami zewnętrznymi w kontekście zarówno doświadczeń wynikających z realizowanych praktyk zawodowych, jak również w perspektywie przyszłej pracy zawodowej absolwentów” (s. 18). Jak można sądzić, niekorzystne dla absolwentów wartości WWB i WWZ mają związek z profilem studiów. Na wskaźniki WWB ma także wpływ relatywnie częsta zmiana pracodawcy. Wniosek taki wynika z informacji co ile lat przeciętny absolwent kończy pracę etatową. Dla analizowanego kierunku jest to od 2,94 dla rocznika 2017 do 3,85 dla rocznika 2016, a więc przeciętny absolwent w ciągu pięciu lat miał przynajmniej dwóch pracodawców;
- wiedza o teatrze (Uniwersytet Jagielloński²⁹): ocena PKA pozytywna w 2008 i 2015 roku, ale w 2020 odstąpiono od oceny (co zazwyczaj oznacza wygaszenie kształcenia na kierunku). Roczники 2014–2016 charakteryzuje wysoka wartość WWB w początkowych latach po studiach (dla rocznika 2014 bliska 3 przez trzy lata, a 33% absolwentów doświadczyło bezrobocia), ale spadająca w piątym roku po uzyskaniu dyplomów do poziomu 0,18–0,76. Jednocześnie wartości WWZ pozostają na niskich poziomach. W rocznikach 2014 i 2016 blisko 19% absolwentów podjęło pracę poza województwem małopolskim, a w pozostałych rocznikach takich absolwentów było mniej niż 5%.

²³ Zgodnie z raportem PKA prowadzone były dwie specjalności akwakultura i akwarystyka oraz rybactwo śródlądowe.

²⁴ W roku 2016 brak absolwentów, w 2017 – 8 absolwentów, a w 2018 – 5.

²⁵ Oznacza to wskazanie w raporcie PKA usterek, które mają być naprawione, a kolejna ocena odbywa się w kolejnym roku akademickim.

²⁶ Danych dla tego rocznika nie zamieszczono w tabeli 1, gdyż spośród 24 absolwentów mniej niż 80% było zarejestrowanych w ZUS-ie.

²⁷ Średnie wynagrodzenie w pierwszym roku od uzyskania dyplomów dla rocznika 2014 wyniosło 771,72 zł podczas gdy średnie wynagrodzenie w Polsce według GUS-u wynosiło ponad 4 150 zł.

²⁸ Jest to ocena niższa niż „w pełni”, ale wyższa niż „częściowo”.

²⁹ Na II poziomie studiów kierunek ma także od 2018 roku absolwentów w Akademii Teatralnej w Warszawie.

Wyniki dla wybranych kierunków atypowych mających odpowiedniki w innych uczelniach

W tej części tekstu przedstawiono wyniki porównań wybranych kierunków atypowych, dla których istnieją kierunki podobne merytorycznie. Szczegółowe dane dotyczące syntetycznych wskaźników charakteryzujących losy absolwentów tych kierunków zawiera tabela 2 w Aneksie. W toku analiz wykorzystano dodatkowo kategoryzację kierunków zaproponowaną w innym opracowaniu Autora (Rocki, 2022a). Pełen opis metodologii z tym związanej znajduje się w przywołanym artykule, tu warto wspomnieć tylko, że wykorzystując wartości WWB i WWZ dla kolejnych pięciu lat od ukończenia studiów można przypisać grupom absolwentów następujące kategorie:

- bazową (oznaczana: B) – gdy absolwentów charakteryzują $WWB < 1$ i $WWZ < 1$;
- gorszą niż bazowa (odpowiednio: G) – dla $WWB > 1$ oraz $WWZ < 1$ oraz $WWB = WWZ = 1$;
- lepszą niż bazowa (odpowiednio: L) – gdy $WWB \leq 1$ i jednocześnie $WWZ > 1$ lub $WWB < 1$ przy $WWZ \geq 1$.

Biorąc pod uwagę interpretację WWB i WWZ oznacza to, że jeśli grupę absolwentów charakteryzują wartości WWB mniejsze niż 1 (absolwenci są zagrożeni bezrobociem w mniejszym stopniu niż przeciętne zagrożenie w powiatach ich zamieszkania) i jednocześnie wartości WWZ mniejsze niż 1 (przeciętne wynagrodzenia są niższe niż w powiatach ich zamieszkania) to przypisuje się im kategorię bazową (B). Odpowiednio kategoria L to sytuacja, gdy grupę absolwentów charakteryzują wartości WWB wskazujące na zagrożenie bezrobociem mniejsze niż prze-

ciętne w powiatach ich zamieszkania i jednocześnie średnie zarobki większe niż przeciętne w powiatach ich zamieszkania. Kategoria G charakteryzuje się takimi wartościami wskaźników, które wskazują na zagrożenie bezrobociem większe, a zarobki niższe niż przeciętne w powiecie zamieszkania.

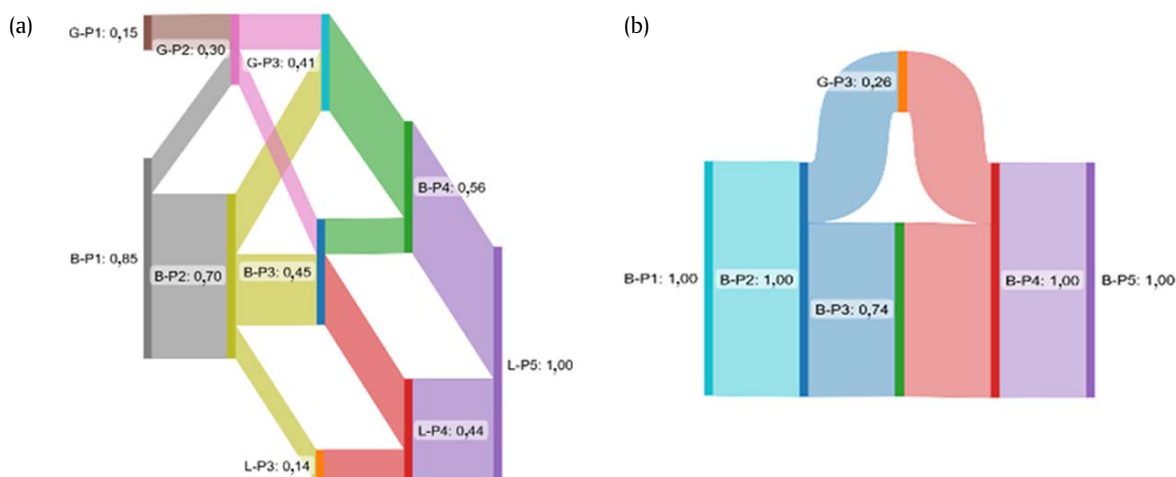
Zestawiono informacje z pięciu lat od ukończenia studiów dla kierunków, które miały absolwentów w latach 2014–2017.

W zamieszczonych dalej wykresach strumieniowych³⁰ poszczególne symbole mają następujące znaczenie: litery G, B, L odpowiadają opisanym wyżej kategoriom, symbole P1, P2 itd. oznaczają dane dla pierwszego, drugiego itd. roku od uzyskania dyplomów. Podawane liczby oznaczają (1 oznacza 100%) frakcje absolwentów w danej kategorii w danym roku po studiach. Przykładowo: B-P2 0,75 oznacza 75% procent absolwentów w kategorii B po dwóch latach od ukończenia studiów.

Pierwszym z badanych kierunków jest kognitywistyka. W przypadku tego kierunku porównano sytuację absolwentów jednolitych studiów magisterskich (formalnie jest to kierunek unikatowy) z UAM z sytuacją absolwentów studiów II stopnia z UMK³¹. Jak można wywnioskować z wartości WWB i WWZ oraz z wykresów strumieniowych (rysunek 1) o ile absolwenci UAM początkowo mają słabszą pozycję na rynku pracy (15% w pierwszym roku po dyplomie jest w kategorii G), to po pięciu latach 100% jest w kategorii L. W przypadku UMK wszyscy absolwenci praktycznie pozostają w kategorii B. Oznacza to lepszą pozycję absolwentów jednolitych studiów magisterskich na tym kierunku. W przypadku UMK może to wynikać

Rysunek 1

Zmiany kategorii absolwentów jednolitych studiów magisterskich na kierunku kognitywistyka w UAM (a) oraz studiów II stopnia na kierunku kognitywistyka w UMK (b)

Źródło: opracowanie własne.

³⁰ Sporządzono je wykorzystując SankeyMATIC.com.

³¹ Kierunek ten ma też absolwentów studiów II stopnia na Uniwersytecie Jagiellońskim (roczniki 2015–2017) i UMCS (rocznik 2017). Dla zachowania porównywalności wzięto do analizy uczelnie mające absolwentów w czterech rocznikach.

z braku – w toku rekrutacji na II stopień studiów – założenia o studiach konsekutywnych (por. raport z wizytacji PKA dokonanej w 2016 roku, s. 13 i 14, opis wymagań rekrutacyjnych). Opisane zmiany kategorii związane są z tym, że wartości WWB dla UMK spadają dla przeciętnego absolwenta od 0,57³² w pierwszym roku po uzyskaniu dyplomu do 0,31, podczas gdy dla UAM jest to spadek z 0,70 do 0,15. Jednocześnie wartości WWZ dla UMK rosną od 0,53 do 0,71, a dla UAM od 0,64 do 1,15. W zależności od rocznika 13,64–50% absolwentów UMK i 10,26–18,18% absolwentów UAM zmieniło po studiach województwo.

Kolejnym kierunkiem w tym zestawieniu jest filologia angielska: na UAM (formalnie unikatowa) i Uniwersytecie Gdańskim (UG). W obu przypadkach WWB maleją, a WWZ rosną w kolejnych latach, ale w przypadku UAM WWB maleje (dla przeciętnego absolwenta od 0,67 do 0,23) do niższych wartości niż w przypadku UG (odpowiednio od 0,89 do 0,65), a WWZ rośnie, a nawet przekracza 1 (UAM: od 0,69 do 1,05, UG od 0,62 do 0,94). Tak więc unikatowość (związana m.in. z prowadzeniem w różnych okresach specjalności celtyckiej, południowoafrykańskiej, kanadyjskiej, australijskiej czy nowozelandzkiej) daje absolwentom lepszą pozycję na rynku pracy niż prowadzone w UG specjalności typowe: translatorska, nauczycielska, literaturoznawcza, językoznawcza (dwie pierwsze są tylko na studiach stacjonarnych a dwie ostatnie tylko na niestacjonarnych). Warto dodać, że kierunek ten na UAM otrzymał od PKA ocenę wyróżniającą w 2007 i 2013 roku, ale tylko pozytywną w 2022 roku, natomiast na Uniwersytecie Gdańskim oceny pozytywne w 2015 i 2022 roku. Wykresy strumieniowe (rysunek 2) wskazują na polepszającą się sytuację absolwentów UAM (w piątym roku 100%

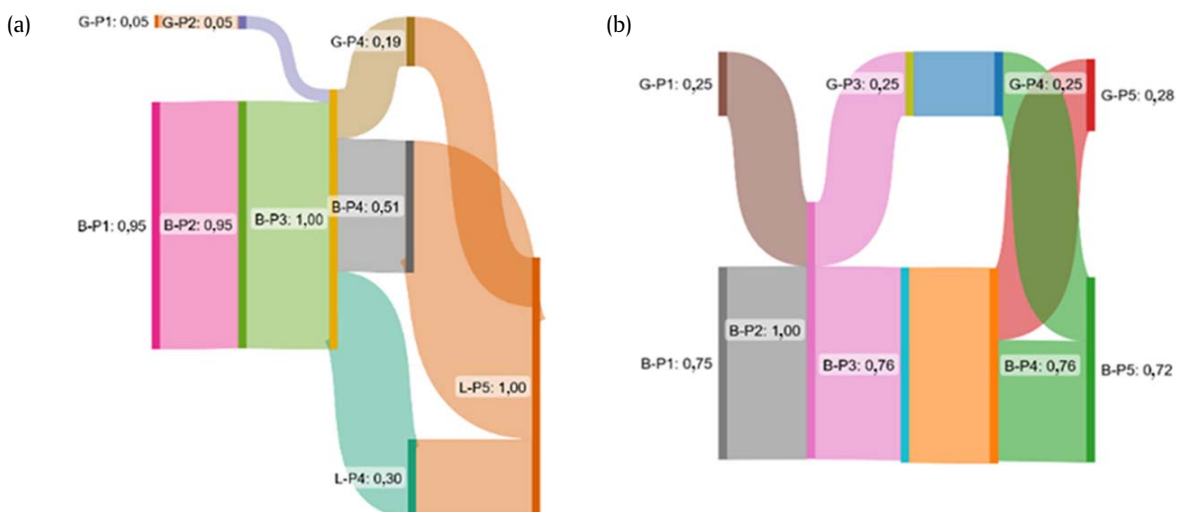
absolwentów jest w kategorii L), przy stabilnej sytuacji absolwentów UG: 25–28% w kategorii G i 72–75% w kategorii B. Migracja poza województwo, w którym studiowali, dotyczy od 20,20% do 24,73% absolwentów UAM, ale aż od 26,53% do 40,25% absolwentów UG.

W przypadku logopedii z Uniwersytetu Gdańskiego i logopedii z audiologią (kierunek unikatowy) z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS), absolwenci kierunku unikatowego nie uzyskują tak dobrej pozycji na rynku pracy jak absolwenci filologii angielskiej z UAM, ale wartości WWB spadają średnio z 0,67 do 0,43, a WWZ rosną od 0,57 do 0,80, podczas gdy dla absolwentów UG WWB praktycznie jest bez zmian (od 0,41 do 0,39), a WWZ rośnie od 0,53 do 0,65. Obie grupy absolwentów uzyskują kategorie B. W obu przypadkach brak ocen PKA.

Fizyka medyczna była kierunkiem unikatowym na Uniwersytecie Śląskim (UŚ), ale utraciła ten atrybut dla absolwentów rocznika 2019. Zestawiona została z absolwentami takiegoż kierunku z AGH. Kierunek ten prowadzony jest także na UAM (brak oceny PKA) oraz UG (ocena pozytywna PKA w 2019 roku). W tym przypadku wartości WWB i WWZ wskazują na lepszą rynkową wycenę absolwentów AGH: przeciętne wartości WWB dla absolwentów UŚ spadają od 2,30 do 0,22, ale dla AGH od 1,28 do 0,23. Natomiast wartości WWZ dla UŚ rosną od 0,52 do 0,90, podczas gdy dla AGH od 0,79 do 1,24. Przepływy między kategoriami zilustrowane są wykresami na rysunku 3. W obu przypadkach oceny PKA były pozytywne (AGH w 2014 i 2022 roku, na UŚ w 2018 roku). W przypadku UŚ oceny cząstkowe dla koncepcji kształcenia oraz współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym i infrastruktury były wyróżniające. Oznacza to, że wycena rynkowa absolwentów była niższa niż oceny

Rysunek 2

Zmiany kategorii absolwentów filologii angielskiej w UAM (a) oraz w UG (b)

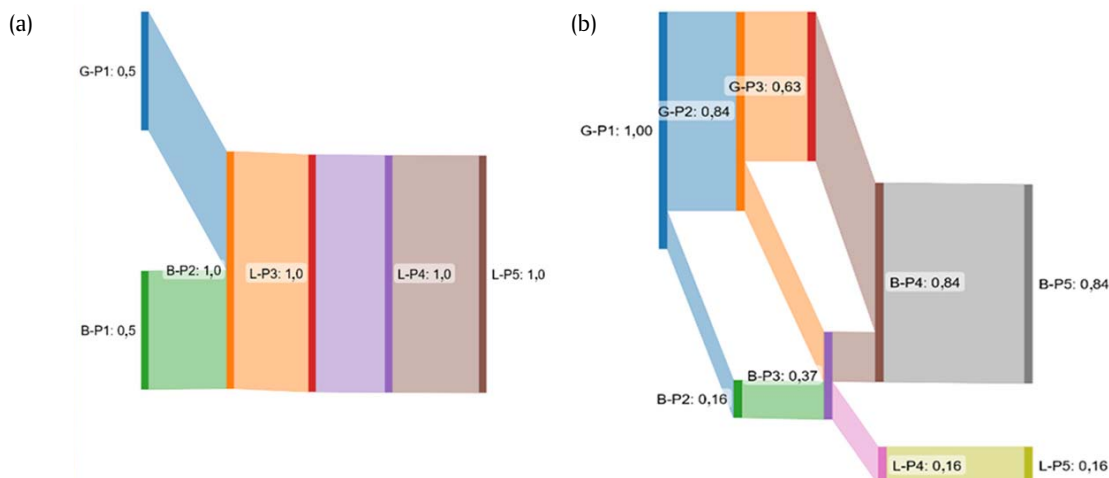
Źródło: opracowanie własne.

³² Tu i dalej średnie wartości WWB i WWZ obliczono jako średnią ważoną liczbą absolwentów z wartości WWB i WWZ dla poszczególnych roczników.

Absolwenci kierunków atypowych na rynku pracy...

Rysunek 3

Zmiany kategorii absolwentów fizyki medycznej w AGH (a) oraz w UŚ (b)

Źródło: opracowanie własne.

PKA. Warto też odnotować, że zgodnie z raportem z wizytacji PKA na AGH (s. 7, raport z 2014 roku) ankietowani absolwenci tego kierunku tylko w 31% pracowali zgodnie z wykształceniem. Oznacza to, że wyższa wycena absolwentów AGH związana jest z ich ogólnym profilem. Zespół wizytujący przypisał efekty kształcenia do biocybernetyki i inżynierii biomedycznej należących do obszaru nauk technicznych, a jednocześnie nie zaliczono do minimum kadrowego nikogo z dorobkiem w obszarze nauk medycznych (s. 13 raportu). Migracje poza województwo śląskie dotyczą aż od 33,33% do 81,82% absolwentów UŚ, a tylko 12–24% AGH.

Podsumowanie

Ogólnie można zaobserwować poprawiającą się sytuację absolwentów analizowanych kierunków atypowych w kolejnych latach, nawet w przypadkach, gdy nie jest to poprawa prowadząca do sytuacji dobrej. Trzeba podkreślić, że wnioski sformułowane przez Rockiego (2018b) zachowały aktualność pomimo tego, że wskazany tekst był wynikiem analiz przeprowadzanych w rok po uzyskaniu dyplomów przez absolwentów rocznika 2014, a niniejszy tekst dotyczy pięciu lat od ukończenia studiów przez kilka roczników.

Sytuacja absolwentów kierunków atypowych jest jednak zróżnicowana. W przypadkach, które można sklasyfikować jako oferty podażowe (hipologia i jeździectwo, kulturoznawstwo – wiedza o kulturze, rybactwo, sztuki wizualne, wiedza o teatrze) uczelnie wzbogaciły swoją ofertę, dając kadrze okazję do prowadzenia zajęć pomimo tego, że efektywność kształcenia w nielicznych grupach budzi wątpliwości, a absolwenci nie są poszukiwani przez rynek pracy. W świetle kategoryzacji zaproponowanej przez Rockiego (2022b) wartości wskaźników często klasyfikują absolwentów w kategorii G (hipologia i jeździectwo rocznik 2014, studia amerykańskie rocznik 2014 oraz rocznik 2017, rybactwo rocznik 2015) lub w kategorii B.

Z kolei w przypadkach, które można sklasyfikować jako oferty popytowe (informatyka stosowana, ekonomiczna analiza prawa, oceanotechnika, fizyka medyczna w AGH) absolwenci bez trudu znajdują dobrze wynagradzane miejsca pracy. W tym przypadku absolwenci klasyfikowani są w kategorii L. Co interesujące, inne uczelnie wykorzystując doświadczenie inicjatorów takich kierunków tworzą oferty podobne (informatyka stosowana w Krakowie, optometria w Poznaniu).

Warto odnotować, że w pewnych przypadkach lepsza sytuacja absolwentów kierunków atypowych może być związana z efektem skali. Na przykład unikatowa filologia angielska z UAM charakteryzuje się wieloma specjalnościami zmieniającymi się w kolejnych latach. Zapewne związane jest to z relatywnie dużą liczbą kadry akademickiej, co daje zmieniające się merytorycznie spektrum efektów uczenia się, a w konsekwencji uelastycznia możliwości kolejnych roczników absolwentów na rynku pracy. Takiego efektu nie widać w przypadku rybactwa, gdzie pierwszy rocznik utrudnił możliwości zatrudnienia kolejnemu rocznikowi.

Analiza nie potwierdziła przypuszczenia, że absolwenci kierunków atypowych oferowanych przez jedną (lub dwie uczelnie) podejmują pracę w różnych regionach Polski. Na przykład mniej niż 11% absolwentów hipologii i jeździectwa (o 27% brak informacji) i mniej niż 30% absolwentów optometrii (o mniej niż 10% brak informacji) badanych roczników pracuje w województwie innym niż to, w którym studiowali. Znaczący udział absolwentów migrujących odnotowano jedynie dla informatyki stosowanej (AGH) oraz oceanotechniki (PG), co potwierdza opisaną przez Rockiego (2022b) relatywną premię płacową związaną z migracjami absolwentów. Z drugiej jednak strony efektu takiego nie zaobserwowano dla filologii angielskiej z UG, sztuk wizualnych, kognitywistyki z UMK czy fizyki medycznej z UŚ.

W przypadku większości badanych kierunków (kognitywistyka, logopedia, filologia angielska) widać przewagę kierunków unikatowych nad innymi kie-

runkami oferującymi podobne efekty uczenia się, ale niemającymi takiego statusu. Może to wynikać z tego, że uzyskanie statusu kierunku unikatowego wymagało przygotowania koncepcji bardziej – niż w przypadku kierunku typowego – przemyślanej i wzbogaconej w stosunku do oferty typowej, a jednocześnie uzasadnionej argumentami, które dały podstawy do decyzji ministra o przyznaniu takiego statusu.

Biorąc pod uwagę analizowane roczniki i ich pięć lat na rynku pracy można zauważyć, że raporty z wizytacji dokonywanych przez PKA w toku przeprowadzania oceny programowej nie zawsze były wartościowym uzupełnieniem wniosków wynikających z analiz ekonomicznych losów absolwentów. W pewnych przypadkach ocena PKA jest generalnie zgodna z wnioskami płynącymi z ekonomicznych losów absolwentów (pozytywnymi: ekonomiczna analiza prawa, informatyka stosowana, optometria, oceanotechnika lub negatywnymi: studia amerykańskie). Jednak w kilku przypadkach (kulturoznawstwo – wiedza o kulturze, rybactwo, wiedza o teatrze, sztuki wizualne) pozytywne oceny PKA nie pokrywają się z ocenami rynku pracy. Trzeba tu podkreślić, że kierunki atypowe mogą być nieocenione przez PKA, gdyż zasadą jest ocenianie po ukończeniu studiów przez przynajmniej jeden rocznik absolwentów. Jednocześnie warto odnotować, że w przypadku uczelni autonomicznych (tj. takich, które nie muszą uzyskiwać pozwolenia ministra na utworzenie kierunku) brak opinii zewnętrznych może powodować powstawanie ofert chybionych. Role opiniodawcy w tym zakresie mogłyby pełnić środowiskowe komisje akredytacyjne, ale nie podjęły one takiego zadania.

Bibliografia

- Bugaj, J. M. i Szarucki, M. (2018). Czynniki determinujące kreatywne środowisko w uniwersytecie. *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, 161, 133–145. <https://doi.org/10.33119/SIP.2018.161.10>
- Chmielecka, E. i Dokowicz, M. (2022). Zmiany w systemie kształcenia: PRK, kształcenie studentów, studia oraz kształcenie specjalistyczne – stan prognozowany na 2025 r. z projekcją do 2030 r., z uwzględnieniem zmian wynikających z Procesu Bolońskiego. W: J. Woźnicki (red.) *Trendy, modele i perspektywy rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce: 2021–2025 z projekcją do roku 2030* (s. 221–240). Wydawnictwo Politechniki Śląskiej.
- Dąbrowski, M. (2006). Przedsiębiorczość akademicka. *e-mentor*, 3(15), 16–18. <https://www.e-mentor.edu.pl/arttykul/index/numer/15/id/295>
- Kistryn, S., Żądzińska, E., Duszczyk, M., Stepnowski, P. i Witkoś, J. (2017). Tradycja akademicka i „postępowa zachowawczość”. *Forum Akademickie*, 7–8, 44–47.

Poznańska, K. (2014). Przedsiębiorczość akademicka: cechy i znaczenie w gospodarce światowej i polskiej. *Studia Ekonomiczne, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*, 183(2), 164–172.

Rocki, M. (2018a). Czy nowe kierunki studiów są dowodem na innowacyjność szkół wyższych? *e-mentor*, 3(75), 14–21. <https://doi.org/10.15219/em75.1358>

Rocki, M. (2018b). Jakość kształcenia a ekonomiczne losy absolwentów. Analiza przypadków. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 1(51), 219–239. <https://doi.org/10.14746/nisw.2018.1.11>

Rocki, M. (2018c). Kierunki atypowe: szansa czy ślepa ścieżka? *Humanities and Social Sciences*, 25, 213–226. <https://doi.org/10.7862/rz.2018.hss.30>

Rocki, M. (2022a). Kategoryzacja polskich uczelni akademickich w świetle danych z systemu monitorowania ekonomicznych losów absolwentów. *Gospodarka Narodowa*, 4(312), 42–59. <https://doi.org/10.33119/GN/154833>

Rocki, M. (2022b). Relatywna premia płacowa jako efekt zmiany miejsca zamieszkania absolwentów studiów wyższych. *Wiadomości Statystyczne*, 4(67), 1–17. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.8261>

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Dz. U. z 2007 nr 164 poz. 1166. (2007). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20071641166>

Sarrico, C. S. i Godonoga, A. (2021). Higher education system rankings and benchmarking. W: E. Hazelkorn i G. Mihut (red.), *Research handbook on university rankings. Theory, methodology, influence and impact* (s. 197–209). Elgar Handbooks in Education. <https://doi.org/10.4337/9781788974981.00025>

Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, Dz. U. 1990 nr 65 poz. 385 z późn. zm. (1990). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19900650385>

Ustawa z dnia 20 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 2001 nr 85 poz. 924. (2001). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20010850924>

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. 2005 nr 164 poz. 1365 (2005). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20051641365>

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowym oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 2011 nr 84 poz. 455. (2011). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20110840455>

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2018 poz. 1668 (2018). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>

Aneks jest dostępny w internetowej wersji czasopisma.

Marek Rocki jest pracownikiem SGH: pełnił tu różne funkcje szczebla zarządczego, w tym w latach 1999–2005 oraz 2016–2020 był jej rektorem. W latach 2005–2019 był senatorem RP, w latach 2008–2016 przewodniczącym PKA, w 2003–2016 prezesem Zarządu Głównego AZS. Jego zainteresowania naukowe i dotyczący ich dorobek obejmują zagadnienia związane z modelami ekonometrycznymi i ich efektywnością, problematyką jakości kształcenia w szkołach średnich i wyższych oraz zagadnienia z zakresu zarządzania w szkolnictwie wyższym.